

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут права
Кафедра теорії та історії держави і права

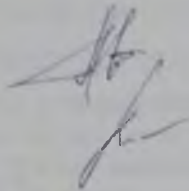
Затверджено
Науково-методичною радою ДПУ,
протокол від «18» 01 2024 № 5
Голова НМР Г. ШЕМЕЛИНЕЦЬ

**Робоча програма
навчальної
дисципліни
«ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ ДУМКИ
XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ»**

для підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
(денної форми навчання)
галузь знань 08 «Право»
спеціальність 081 «Право»
освітня-наукова програма: «Право»
статус дисципліни: вибіркова

Робоча програма навчальної дисципліни «Особливості політико-правової думки XX – початку XXI століття» складена на основі освітньо-наукової програми «Право» для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, спеціальності 081 «Право», затвердженої Вченою радою Університету 28.09.2023 року, протокол № 7.

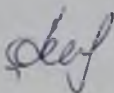
Укладачі:

А. ШЕВЧЕНКО, д.ю.н., професор, завідувач кафедри теорії та історії держави і права

С. КУДІН, д.ю.н., професор, професор кафедри теорії та історії держави і права

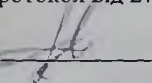
Гарант
освітньо-наукової програми

Ю. АНІСТРАТЕНКО, д.ю.н., доцент, професор кафедри фінансового та податкового права

Робочу програму навчальної дисципліни розглянуто та схвалено кафедрою теорії та історії держави і права, протокол від 27.12.2023 р. № 7.

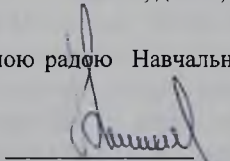
Завідувач кафедри

А. ШЕВЧЕНКО, д.ю.н., професор

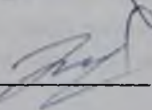
Розглянуто і схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту права, протокол від 08.01.2024 р. № 9.

Голова Вченої ради ННІ права

В. ТОПЧІЙ, д.ю.н., професор

Завідувач навчально-методичного відділу

І. КАЧУР, к. біол.н., доцент

Реєстраційний № _____

ЗМІСТ

1. ПЕРЕДМОВА	4
2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
2.1. КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	5
2.2. ПРЕРЕКВІЗИТИ ТА ПОСТРЕКВІЗИТИ	5
2.3. СТРУКТУРА (НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН) ДИСЦИПЛІНИ	6
3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	8
4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ	14
5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	17
6. ФОРМИ ТА ПИТАННЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	17
7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	22

1. ПЕРЕДМОВА

Метою викладання навчальної дисципліни «Особливості політико-правової думки ХХ – початку ХХІ століття» є: набуття здобувачами знань щодо сутності, змісту, основних рис політико-правової думки ХХ – початку ХХІ століття у вигляді учень, теорій, шкіл, ідей, етапів її розвитку з визначенням специфіки відкритих систем правового знання європейських держав, вітчизняної думки про державу, політику та право.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Особливості політико-правової думки ХХ – початку ХХІ століття» є: вивчення історії становлення і розвитку політико-правової думки на етапі прогресу світової цивілізації у ХХ – на початку ХХІ століття; формування власного юридичного світогляду фахівця; наукове вивчення надбань політико-правової думки ХХ – початку ХХІ століття у пошуку найбільш евристичних та оптимальних форм державного, політичного та правового буття людства.

Методами навчання є: словесні, наочні, практичні, евристичні, частково-пошукові, дослідницькі, експериментальні, методи проблемного викладання, методи проекту, методи колективної розумової діяльності, методи самостійної роботи, творчі, проблемно-пошукові методи.

Формами організації занять є: лекції, семінарські заняття, самостійна робота студентів, індивідуально-консультаційна робота.

Організація поточного та підсумкового контролю знань. Поточний контроль здійснюється протягом семестру за кожним модулем (заліковим кредитом) і включає: оцінювання активності здобувача на семінарському занятті, оцінка виконання самостійної та індивідуальної роботи здобувача, оцінювання виконання контрольної модульної роботи. У результаті проведення поточного контролю максимально здобувач може набрати 50 балів. Підсумковий контроль знань здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти відбувається на диференційованому заліку і максимально здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти може набрати 50 балів (завдання складається з 2 теоретичних питань, які кожне оцінюються максимально у 15 балів і 10 тестових завдань, які кожен оцінюються максимально в 2 бали за правильну відповідь). Підсумковою оцінкою з навчального курсу є сума набраних балів за результатами поточного контролю і з диференційованого заліку.

2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Вибіркова	
Змістовних модулів – 2	Рік підготовки	
Загальна кількість годин – 120	1-й	
	Семестр:	
	2-й	
	Лекції	
	22	
	Семінарські	
	18	
	Самостійна робота	
	78	
	Індив.-конс. Робота	
	2	
	Форма семестрового контролю: іспит	

2.1. Компетентності та результати навчання

Компетентності: - Набуття глибоких, обґрунтованих фахових знань; детальні або дуже детальні знання спеціальної області дослідження в галузі права у поєднанні зі знаннями загальної наукової дискусії та внеску до індивідуальної області дослідження; - Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері права на основі системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору; - Здатність виокремлювати, систематизувати та аналізувати актуальні проблеми, пов'язані з творенням, реалізацією та застосуванням права, здійснювати порівняльний аналіз правових явищ та процесів у різних правових системах; - Здатність застосовувати нові технології та інструменти, сучасні цифрові технології, бази даних та інші ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій, викладацькій та професійній діяльності.

Результати навчання: - Розуміти загальні принципи та методи юридичної науки, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері права та у викладацькій практиці; - Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, статистичні методи аналізу даних, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи; використовувати спеціалізоване програмне забезпечення у науковій, викладацькій, правотворчій та правозастосовній діяльності; - Ефективно застосовувати у фаховій діяльності знання та розуміння системи права, історії світової та української правової думки, сучасної правової доктрини, а також основних напрямів та провідних тенденцій у розвитку права.

2.2. Пререквізити та постреквізити вивчення дисципліни.

Передумовами для вивчення дисципліни є знання з дисциплін, які викладаються на третьому (освітньо-науковому) рівні, зокрема: «Філософський світогляд правової науки XXI ст.», «Актуальні проблеми адаптації національного законодавства до права ЄС», «Методологія і методика викладання правничих дисциплін» тощо. Вивчення дисципліни «Особливості політико-правової думки XX – початку XXI століття» є необхідним для створення передумов для найкращого засвоєння матеріалу таких дисциплін як «Політичні та правові вчення: історія та сучасність», «Компаративна історія права», «Вибірчий процес у демократичних державах: загально-теоретичний та порівняльний аналіз», «Теорія та практика сучасного конституціоналізму».

2.3. СТРУКТУРА (НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН) ДИСЦИПЛІНИ

(денна форма навчання) АП-23-1

№	Теми	Кількість годин				
		Всього	Лекції	Семинари	Інд. роб.	Сам. роб.
Змістовий модуль 1 Особливості вітчизняної політико-правової думки XX – початку XXI століття (60 год.)						
Тема 1	Основні вчення про державу і право в Україні у кінці XIX ст.	10	2		2	6
Тема 2	Розробка теорії права і правової держави в Україні на початку XX ст.	10	2	2		6
Тема 3	Державно-правові концепції в Україні та українській діаспорі на початку - середині XX ст.	10	2	2		6
Тема 4	Політико-правова ідеологія марксизму-ленінізму на теренах УСРР-УРСР у 20-90-х роках XX ст. та її крах	10	2	2		6
Тема 5	Політико-правові ідеї в Україні у 90-х роках XX ст.	10	2	2		6
Тема 6	Політико-правові ідеї в Українській незалежній державі у першій чверті XXI ст.	10	2	2		6
Всього по 1 модулю: 2 кредити		60	12	10	2	36
Форма контролю: модульна контрольна робота (за рахунок семінарського заняття – 40 хв.)						
Змістовий модуль 2 Особливості зарубіжної політико-правової думки XX – початку XXI століття (60 год.)						
Тема 7	Західноєвропейські вчення про державу і право XX ст.	12	2	2		8
Тема 8	Основні світові політико-правові вчення XX ст.	12	2	2		8
Тема 9	Лібералізм та його перспективи у XXI ст.	12	2	2		8
Тема 10	Демократія та її перспективи у XXI ст.	12	2			10
Тема 11	Перспективи консерватизму та націоналізму у XXI ст.	12	2	2		8
Всього по 2 модулю: 2 кредити		60	10	8		42
Форма контролю: модульна контрольна робота (за рахунок семінарського заняття – 40 хв.)						
Форма підсумкового контролю – диференційований залік						
Разом годин з курсу: 4 кредити		120	22	18	2	78

РЕЙТИНГ-ПЛАН

Денна форма навчання

Години	Тема	Форма заняття та діяльності (лекція, семінар, практична робота, самостійна робота здобувача, контрольний захід, підсумкове тестування, індивідуальна робота)	Результати навчання	Вага оцінки (кількість балів)
МОДУЛЬ 1				
2	Тема 1. Основні вчення про державу і право в Україні у кінці XIX ст.	Лекція		
6		Самостійна робота		1
2		Індивідуальна робота		6
2	Тема 2. Розробка теорії права і правової держави в Україні на початку XX ст.	Лекція		
2		Семінар		1
6		Самостійна робота		2
2	Тема 3. Державно-правові концепції в Україні та українській діаспорі на початку - середині XX ст.	Лекція		
2		Семінар		2
6		Самостійна робота		1
2	Тема 4. Політико-правова ідеологія марксизму-ленінізму на теренах УСРР-УРСР у 20-90-х роках XX ст. та її крах	Лекція		
2		Семінар		2
6		Самостійна робота		1
2	Тема 5. Політико-правові ідеї в Україні у 90-х роках XX ст.	Лекція		
2		Семінар		2
6		Самостійна робота		1
2	Тема 6. Політико-правові ідеї в Українській незалежній державі у першій чверті XXI ст.	Лекція		
2		Семінар		2
6		Самостійна робота		1
Т 1-6		Проміжний модульний контроль-1		5
Усього за модулем 1 – 27				
МОДУЛЬ 2				
2	Тема 7. Західноєвропейські вчення про державу і право XX ст.	Лекція		
2		Семінар		2
8		Самостійна робота		1
2	Тема 8. Основні світові політико-правові вчення XX ст.	Лекція		
2		Семінар		2
8		Самостійна робота		1
2	Тема 9. Лібералізм та його перспективи у XXI ст.	Лекція		
2		Семінар		1
8		Самостійна робота		1
2	Тема 10. Демократія та її перспективи у XXI ст.	Лекція		
10		Самостійна робота		2
2	Тема 11. Перспективи консерватизму та націоналізму у XXI ст.	Лекція		
2		Семінар		1
8		Самостійна робота		2
Т.7-11		Проміжний модульний контроль-2		5
Усього за модулем 2 – 18				
Комп'ютерне тестування на платформі дистанційного навчання MOODLE -5				
Іспит – 50				
Усього за курсом – 100				

3.ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1.

Особливості вітчизняної політико-правової думки XX – початку XXI століття

Тема 1. Основні вчення про державу і право в Україні у кінці XIX ст.

План лекційного заняття

1. Погляди на право і перспективи відродження Української держави М. Костомарова та Т. Шевченка.
2. Погляди на право і перспективи відродження Української держави Г. Андрузького, М. Драгоманова.
3. Проекти і програми українських мислителів С. Подолинського, Л. Українки та І. Франка.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти здобувачів вищої освіти

1. Погляди на право і перспективи відродження Української держави М. Костомарова та Т. Шевченка.
2. Погляди на право і перспективи відродження Української держави Г. Андрузького, М. Драгоманова.
3. Проекти і програми українських мислителів С. Подолинського, Л. Українки та І. Франка.

План індивідуально-консультаційної роботи здобувача вищої освіти

1. Державно-правові концепції громадських об'єднань і рухів в Україні кінця XIX ст.
2. Погляди на право і перспективи відродження Української суверенної держави кирило-мефодіївців.
3. Проекти та програми українських мислителів кінця XIX – початку XX ст.

Перелік питань для самоконтролю

1. У чому сутність політико-державної доктрини М. Грушевського?
2. У чому сутність самостійницьких та монархічних поглядів В. Липинського?
3. У чому сутність поглядів В. Винниченка на державну організацію і відродження української нації?

Рекомендована література

1. Основна: [1], [2], [3], [4], [5].
2. Допоміжна: [1], [5], [6], [7], [8], [9].
3. Інформаційні ресурси в Інтернеті: [1], [2], [3], [4].
4. Міжнародні видання: [1], [2], [3].

Тема 2. Розробка теорії права і правової держави в Україні на початку XX ст.

План лекційного заняття

1. Розробка теорії права і правової держави на рубежі XIX-XX ст.
2. Юридичний позитивізм.
3. Соціологічні концепції права.

План семінарського заняття

1. Розробка теорії права і правової держави на рубежі XIX-XX ст.
2. Юридичний позитивізм.
3. Соціологічні концепції права.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти здобувачів вищої освіти

1. Концепції «відродженого природного права».
2. Психологічна теорія права.
3. Розробка теорії правової держави.

Перелік питань для самоконтролю

1. У чому сутність політико-правової доктрини Б. Кістяківського?

2. У чому сутність інтегрального праворозуміння?
3. У чому сутність теорії «психоаналізу» З. Фрейда?

Рекомендована література

1. Основна: [1], [2], [3], [4].
2. Допоміжна: [1], [3], [4].
3. Інформаційні ресурси в Інтернеті: [1], [4].
4. Міжнародні видання: [1], [2], [3].

Тема 3. Державно-правові концепції в Україні та українській діаспорі на початку - середині ХХ ст.

План лекційного заняття

1. Консервативні моделі української державності.
2. Націократичні моделі державності.
3. Національно-демократична модель української державності.

План семінарського заняття

1. Консервативні моделі української державності.
2. Націократичні моделі державності.
3. Національно-демократична модель української державності.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти здобувачів вищої освіти

1. Соціал-демократична концепція державності.
2. Розвиток державно-правових поглядів політичними партіями початку ХХ ст.
3. Державно-правові доктрини федералізму.

Перелік питань для самоконтролю

1. У чому сутність плюралізму державно-правових теорій початку ХХ ст.?
2. У чому сутність поглядів на державу і право П. Скоропадського?
3. У чому сутність державницької концепції С. Дністрянського?

Рекомендована література:

1. Основна: [1], [2], [3], [4], [5].
2. Допоміжна: [1], [2], [3], [4], [5].
3. Інформаційні ресурси в Інтернеті: [1], [4].
4. Міжнародні видання: [1], [2], [3].

Тема 4. Політико-правова ідеологія марксизму-ленінізму на теренах УСРР-УРСР у 20-90-х роках ХХ ст. та її крах

План лекційного заняття

1. Ленінське вчення про державу і право та його послідовників.
2. Радянська правова теорія: становлення й основні риси.
3. Погляди на державу і право керівників УРСР післявоєнної доби (1945-1991 рр.).

План семінарського заняття

1. Ленінське вчення про державу і право та його послідовників.
2. Радянська правова теорія: становлення й основні риси.
3. Погляди на державу і право керівників УРСР післявоєнної доби (1945-1991 рр.).

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти здобувачів вищої освіти

1. Трагедія української духовної еліти в умовах сталінського тоталітарного режиму та епоху брежнєвсько-суловського неосталінізму.
2. Діяльність шістдесятників та їх переслідування радянським тоталітарним режимом.
3. Василь Стус – нескорений борець за Незалежну Україну.

Перелік питань для самоконтролю

1. У чому сутність вчення марксизму-ленінізму?
2. Якою уявлялася Сталіну ідеальна робітничо-селянська держава?
3. У чому сутність політико-правових ідей Л. Лук'яненка?

Рекомендована література:

1. Основна: [1], [3], [4].
2. Допоміжна: [1], [2], [3], [4], [5], [8], [9].
3. Інформаційні ресурси в Інтернеті: [1], [4].
4. Міжнародні видання: [1], [2], [3].

Тема 5. Політико-правові ідеї в Україні у 90-х роках ХХ ст.

План лекційного заняття

1. Державно-правові підстави здобуття Україною незалежності.
2. Правління Президента України Л.М. Кравчука, його погляди на право і державу та перспективи розвитку України.
3. Правління Президента України Л.Д. Кучми, його погляди на право і державу та перспективи розвитку України.

План семінарського заняття

1. Державно-правові підстави здобуття Україною незалежності.
2. Правління Президента України Л.М. Кравчука, його погляди на право і державу та перспективи розвитку України.
3. Правління Президента України Л.Д. Кучми, його погляди на право і державу та перспективи розвитку України.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти здобувачів вищої освіти

1. Ядерне роззброєння України 1993-96 рр. – зважений чи легковажний крок політичного керівництва України.
2. Філософія економічного зростання України та її поступового духовного піднесення.
3. Роль та значення феномену «плюралістичної демократії» у поваленні тоталітарного режиму в СРСР.

Перелік питань для самоконтролю

1. У чому сутність праці Л.Д. Кучми про взаємини України та росії: «Україна – не росія»?
2. Якими були сильні та слабкі сторони національних політико-правових концепцій у 90-х роках ХХ ст.?
3. У чому сутність праці Л.М. Кравчука «Держава і влада»?

Рекомендована література:

1. Основна: [1], [2], [3], [4], [5].
2. Допоміжна: [1], [3], [4], [7], [8], [9].
3. Інформаційні ресурси в Інтернеті: [1], [4].
4. Міжнародні видання: [1], [2], [3].

Тема 6. Політико-правові ідеї в Українській незалежній державі у першій чверті ХХІ ст.

План лекційного заняття

1. Помаранчева революція 2004-го року. Президентство В. Ющенко.
2. Президент Янукович - зрадник українського народу.
3. Подвижницька діяльність на посту Президента України П.О. Порошенка та його команди у 2014-2019 рр.; його погляди на майбутнє України.
4. Погляди на державно-правовий розвиток Президента України В. Зеленського.

План семінарського заняття

1. Помаранчева революція 2004-го року. Президентство В. Ющенко.

2. Президент Янукович - зрадник українського народу.
3. Подвижницька діяльність на посту Президента України П.О. Порошенка та його команди у 2014-2019 рр.; його погляди на майбутнє України.
4. Погляди на державно-правовий розвиток Президента України В. Зеленського.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Правління прокремлівського Януковича та Лютнева Революція гідності українського народу 2014 р.
2. Гібридна війна росії проти України.
3. Вплив широкомасштабної війни росії проти України на трансформацію політико-правових поглядів щодо шляхів пост-воєнного відновлення України.

Перелік питань для самоконтролю

1. У чому сутність здобуття Українською православною церквою автокефалії?
2. Якими були сильні та слабкі сторони національних політико-правових концепцій у першій чверті ХХІ ст.?
3. У чому полягала сутність праці В.А. Ющенка «Недержавні таємниці. Нотатки на берегах пам'яті»?

Рекомендована література:

1. Основна: [1], [2], [4].
2. Допоміжна: [1], [3], [5], [6], [7].
3. Інформаційні ресурси в Інтернеті: [1], [4].
4. Міжнародні видання: [1], [2], [3].

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ II

Особливості зарубіжної політико-правової думки ХХ – початку ХХІ століття

Тема 7. Західноєвропейські вчення про державу і право ХХ ст.

План лекційного заняття

1. Ліберальні вчення про право і державу.
2. Анархізм про державу і право.
3. Аристократична концепція держави і права.

План семінарського заняття

1. Ліберальні вчення про право і державу.
2. Анархізм про державу і право.
3. Аристократична концепція держави і права.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Погляди на право і державу П. Кропоткіна.
2. Політико-правові ідеї П. Прудона.
3. Політичні пріоритети Н. Махна.

Перелік питань для самоконтролю

1. В чому полягало оновлене соціологічне обґрунтування природи й функцій права і держави Рудольфа Ієринга.
2. Яку школу права критикує Р. фон Ієринг?
3. Що означає сформульований М. Вебером «легітимний порядок»?

Рекомендована література:

1. Основна: [1], [2], [3], [4].
2. Допоміжна: [2], [3], [5], [6], [8].
3. Інформаційні ресурси в Інтернеті: [1], [4].
4. Міжнародні видання: [1], [2], [3].

Тема 8. Основні світові політико-правові вчення XX ст.

План лекційного заняття

1. Теорія солідаризму і держави Л. Дюгі.
2. Соціальний і неокласичний лібералізм про державу.
3. Теорія еліт.

План семінарського заняття

1. Теорія солідаризму і держави Л. Дюгі.
2. Соціальний і неокласичний лібералізм про державу.
3. Теорія еліт.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Концепції плюралістичної представницької демократії.
2. Доктрина соціальної держави.
3. Соціальний лібералізм: переваги і проблеми.

Перелік питань для самоконтролю

1. Яка доктрина послужила теоретичною базою солідаризму?
2. Чим обумовлена класова структура суспільства на думку Е. Дюркгейма?
3. Обґрунтуйте, чому найближчою до концепції плюралістичної демократії є теорія інституціоналізму?

Рекомендована література:

1. Основна: [1], [2], [3], [4], [5].
2. Допоміжна: [1], [2], [5], [6], [9].
3. Інформаційні ресурси в Інтернеті: [1], [4].
4. Міжнародні видання: [1], [2], [3].

Тема 9. Лібералізм та його перспективи у XXI ст.

План лекційного заняття

1. Етимологія та історичне застосування.
2. Форми та принципи лібералізму.
3. Лібералізм проти тоталітаризму.

План семінарського заняття

1. Етимологія та історичне застосування.
2. Форми та принципи лібералізму.
3. Лібералізм проти тоталітаризму.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Становлення та розвиток лібералізму в Україні.
2. Особиста свобода і державне регулювання.
3. Особиста свобода і суспільство.

Перелік питань для самоконтролю

1. Чому тоталітаризм у змаганні з лібералізмом приречений на поразку?
2. У чому полягає суть конституціоналізму як ознаки та індикатора сучасного лібералізму?
3. Що спільного й особливого між соціальним лібералізмом і неолібералізмом?

Рекомендована література:

1. Основна: [1], [2], [3], [4].
2. Допоміжна: [1], [4], [5], [6], [7].
3. Інформаційні ресурси в Інтернеті: [1], [2], [4].
4. Міжнародні видання: [1], [2], [3].

Тема 10. Демократія та її перспективи у XXI ст.

План лекційного заняття

1. Основні концепції демократії.
2. Типологія демократичних систем.
3. Авторитаризм і демократія.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Витоки демократії в світі та в Україні.
2. Християнство і демократія.
3. Основні концепції демократії.

Перелік питань для самоконтролю

1. Що таке демократія та її найдавніші прояви?
2. Які форми демократії здебільшого застосовуються в суспільно-політичній практиці країн світу?
3. Яка суть та покликання основних інститутів ліберальної демократії?

Рекомендована література:

1. Основна: [1], [2], [3], [4].
2. Допоміжна: [1], [3], [4], [7].
3. Інформаційні ресурси в Інтернеті: [1], [4].
4. Міжнародні видання: [1], [2], [3].

Тема 11. Перспективи консерватизму та націоналізму у XXI ст.

План лекційного заняття

1. Форми консерватизму.
2. Консервативні рухи у світі.
3. Історія та сучасність націоналістичного руху.

План семінарського заняття

1. Форми консерватизму.
2. Консервативні рухи у світі.
3. Історія та сучасність націоналістичного руху.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Ліберальний, культурний та релігійний консерватизм.
2. Націоналізм у період на початку XX ст. та на етапі розпаду імперій.
3. Націоналізм у повоєнні роки та у період краху колоніальної системи.

Перелік питань для самоконтролю

1. Що таке консерватизм, його роль у збереженні традицій та спадкоємності у соціальному та культурному житті європейських народів?
2. Чим різняться націоналізм панівної нації і пригнобленої нації?
3. Яка є роль ООН у врегулюванні міжнародних конфліктів?

Рекомендована література:

1. Основна: [2], [3], [4], [5].
2. Допоміжна: [5], [6], [7], [8], [9].
3. Інформаційні ресурси в Інтернеті: [1], [2], [3], [4].
4. Міжнародні видання: [1], [2], [3].

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Система оцінювання здобувачів вищої освіти протягом викладання дисципліни «Особливості політико-правової думки ХХ – початку ХХІ століття» здійснюється за наступними критеріями:

- в цілому, максимальна оцінка за курс може становити 100 балів (50 балів протягом семестру + 50 балів за підсумковий контроль);
- протягом семестру здобувачі вищої освіти можуть отримати бали за усні відповіді на семінарських заняттях, виконання самостійної та індивідуальної роботи, підготовка виступів з використанням мультимедійних засобів, комп'ютерне тестування, виконання проміжних контрольних заходів;
- до підсумкового контролю (диференційований залік) здобувач вважається допущеним, якщо в сумі протягом семестру набирає не менше 25 балів;
- самостійна робота за темами виконується протягом семестру, відповідно до робочої програми та методичних рекомендацій, затверджених у відповідному порядку. Форма виконання обговорюється попередньо з викладачем на семінарському занятті;
- індивідуальна робота виконується за індивідуальним графіком, попередньо обговореним з викладачем;
- нарахування додаткових балів за участь у наукових гуртках, написанні тез доповідей, участі у науково-комунікативних заходах за тематикою дисципліни попередньо обговорюється з лектором, або викладачем по семінарським заняттям;
- результати навчання отримані завдяки заходам неформальної освіти можуть бути зараховані як бали за індивідуально-консультаційну роботу;
- підсумковий контроль (диференційований залік) проходить у письмовій формі та максимально може оцінюватись в 50 балів. Якщо здобувач склав підсумковий контроль нижче, ніж на 25 балів, він буде неатестований і зможе повторно скласти лише з дозволу адміністрації Навчально-наукового інституту.

Шкала оцінювання роботи здобувачів вищої освіти на семінарських заняттях (денна форма навчання)

Кількість балів	Критерії оцінювання
2	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.
1	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту, теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

Критерії оцінювання контрольних робіт

Формою проміжного поточного контролю є контрольні роботи, які проводяться у письмовій формі та кожна з яких оцінюється від 0 до 5 балів на денній формі навчання.

Розподіл балів за різні види завдань в межах контрольної роботи (денна форма навчання)

Вид завдання	Максимальна кількість балів за виконання
Теоретичні питання	3
Тестовий блок	2
Всього	5

Критерії оцінювання відповіді на теоретичне питання (денна форма навчання)

Критерії оцінювання	Кількість балів
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який у повному обсязі дав відповіді на всі питання. При цьому використовував актуальну наукову термінологію, належним чином обґрунтовував свої думки та зробив узагальнені підсумки.	3
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який в основному розкрив зміст теоретичних питань. Проте, при висвітленні деяких питань не вистачало достатньої аргументації, допускалися при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.	2
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який дав фрагментарні відповіді на теоретичні питання (без аргументації й обґрунтування, підсумків), у відповідях присутні неточності та помилки або відповідь дана лише на окремі питання.	1
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який дав неправильну відповідь на всі теоретичні питання, допустив істотні помилки, оперував неактуальною застарілою інформацією або відповіді на питання відсутні взагалі.	0

Критерії оцінювання тестового блоку (денна форма навчання)

Критерії оцінювання	Кількість балів
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який повністю розкрив всі питання та використовував для цього наукову літературу та власну думку.	2
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який розкрив сутність лише окремих питань та використовував для цього наукову літературу та власну думку.	1
Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який взагалі не розкрив сутність визначень.	0

Критерії оцінювання самостійної роботи (денна форма навчання)

Самостійна робота здобувача контролюється впродовж семестру, у т.ч., під час семінарських занять і оцінюється максимально у 2 бали.

Кількість балів	Критерії оцінювання
(2)	Послідовність, логічність змісту, а також підготовка схем та, відповідно, їх захист.
(1)	Послідовність, логічність написання роботи з допущенням помилок
(0)	Не викрнано завдання

Критерії оцінювання індивідуальної роботи (денна форма навчання)

Індивідуальним навчально-дослідним завданням з дисципліни «Особливості політико-правової думки ХХ – початку ХХІ століття» виступає написання та захист одного реферату з проблематики дисципліни. Виконання цього індивідуального навчально-дослідного завдання є необхідною умовою допуску до складання іспиту з навчальної дисципліни.

Це індивідуальне навчально-дослідне завдання виконуються здобувачем під час самостійної роботи, з одержанням необхідних консультацій з боку науково-педагогічного працівника. Воно сприяє поглибленому вивченню здобувачем теоретичного матеріалу, формуванню у нього вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Терміни видачі, виконання і захисту індивідуального навчально-дослідного завдання визначаються науково-педагогічним працівником.

Індивідуальна робота здійснюється у формі реферату і оцінюється від 0 до 6 балів на денній формі навчання.

Шкала оцінювання індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти (денна форма навчання)

Кількість балів	Критерії оцінювання
------------------------	----------------------------

6	Послідовність, логічність написання реферату, а також підготовка презентації та, відповідно, його захист.
3	Послідовність, логічність написання реферату, але без презентації.
0	Не написано реферат та не зроблено презентацію по ньому.

Підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти здійснюється за результатами поточного контролю (від 0 до 50 балів) та диференційованого заліку (від 0 до 50 балів). Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання є отримання не менше 25 балів за поточний контроль та 25 балів за підсумковий контроль у формі диференційованого заліку для денної форми навчання.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання здійснюється методами індивідуального усного опитування; тестування, у тому числі в системі MOODLE; перевірки рефератів, доповідей, конспектів матеріалу, визначеного для самостійної роботи здобувачів; анотацій прочитаної додаткової літератури; бібліографічного опису літератури; перекладу іноземних текстів встановлених обсягів тощо; участі у наукових конференціях, конкурсах, олімпіадах; вирішення ситуаційних завдань, модульні контрольні роботи, диференційованого заліку.

6. ФОРМИ ТА ПИТАННЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний та підсумковий контроль проводиться у письмовій, усній та комбінованій формах при проведенні семінарських занять та диференційованого заліку. Завдання на модульні контрольні роботи містять теоретичні питання та тестові завдання. Завдання на диференційований залік – теоретичні питання та тестові завдання.

6.1 ФОРМИ ТА ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Перелік питань для поточного контролю

Модуль -1

1. Погляди на право і перспективи відродження Української держави М. Костомарова.
2. Погляди на право і перспективи відродження Української держави Т. Шевченка.
3. Погляди на право і перспективи відродження Української держави Г. Андрузького.
4. Погляди на право і перспективи відродження Української держави М. Драгоманова.
5. Проекти і програми С. Подолинського.
6. Проекти і програми Л. Українки.
7. Проекти і програми І. Франка.
8. Державно-правові концепції громадських об'єднань і рухів в Україні кінця ХІХ ст.
9. Погляди на право і перспективи відродження Української суверенної держави кирило-мефодіївців.
10. Проекти та програми українських мислителів кінця ХІХ – початку ХХ ст.
11. Сутність політико-державної доктрини М. Грушевського.
12. Сутність самостійницьких та монархічних поглядів В. Липинського.
13. Сутність поглядів В. Винниченка на державну організацію і відродження української нації.
14. Розробка теорії права і правової держави на рубежі ХІХ-ХХ ст.
15. Юридичний позитивізм.
16. Соціологічні концепції права.
17. Концепції «відродженого природного права».
18. Психологічна теорія права.
19. Розробка теорії правової держави.
20. Сутність політико-правової доктрини Б. Кістяківського.
21. Сутність інтегрального праворозуміння.
22. Сутність теорії «психоаналізу» З. Фрейда.
23. Консервативні моделі української державності.
24. Націократичні моделі державності.
25. Національно-демократична модель української державності.
26. Соціал-демократична концепція державності.
27. Розвиток державно-правових поглядів політичними партіями початку ХХ ст.
28. Державно-правові доктрини федералізму.
29. Сутність плюралізму державно-правових теорій початку ХХ ст.
30. Сутність поглядів на державу і право П. Скоропадського.
31. Сутність державницької концепції С. Дністрянского.
32. Ленінське вчення про державу і право та його послідовників.
33. Радянська правова теорія: становлення й основні риси.
34. Погляди на державу і право керівників УРСР післявоєнної доби (1945-1991 рр.).
35. Трагедія української духовної еліти в умовах сталінського тоталітарного режиму та епоху брежневсько-сусловського неосталінізму.
36. Діяльність шістдесятників та їх переслідування радянським тоталітарним режимом.

37. Василь Стус – нескорений борець за Незалежну Україну.
38. Сутність вчення марксизму-ленінізму.
39. Ідеальна робітничо-селянська держава в уявленнях Сталіна.
40. Державно-правові підстави здобуття Україною незалежності.
41. Правління Президента України Л.М. Кравчука, його погляди на право і державу та перспективи розвитку України.
42. Правління Президента України Л.Д. Кучми, його погляди на право і державу та перспективи розвитку України.
43. Ядерне роззброєння України 1993-96 рр. – зважений чи легковажний крок політичного керівництва України.
44. Філософія економічного зростання України та її поступового духовного піднесення.
45. Роль та значення феномену «плюралістичної демократії» у поваленні тоталітарного режиму в СРСР.
46. Сутність праці Л.Д. Кучми про взаємини України та росії: «Україна – не росія».
47. Сильні та слабкі сторони національних політико-правових концепцій у 90-х роках ХХ ст.
48. Сутність праці Л.М. Кравчука «Держава і влада».
49. Помаранчева революція 2004-го року. Президентство В. Ющенко.
50. Президент Янукович - зрадник українського народу.
51. Подвижницька діяльність на посту Президента України П.О. Порошенка та його команди у 2014-2019 рр.; його погляди на майбутнє України.
52. Погляди на державно-правовий розвиток Президента України В. Зеленського.
53. Правління прокремлівського Януковича та Лютнева Революція гідності українського народу 2014 р.
54. Гібридна війна росії проти України.
55. Вплив широкомасштабної війни росії проти України на трансформацію політико-правових поглядів щодо шляхів пост-воєнного відновлення України.
56. Наслідки здобуття Українською православною церквою автокефалії.
57. Сильні та слабкі сторони національних політико-правових концепцій у першій чверті ХХІ ст.
58. Сутність праці В.А. Ющенко «Недержавні таємниці. Нотатки на берегах пам'яті».

Модуль -2

1. Ліберальні вчення про право і державу.
2. Анархізм про державу і право.
3. Аристократична концепція держави і права.
4. Погляди на право і державу П. Кропоткіна.
5. Політико-правові ідеї П. Прудона.
6. Політичні пріоритети Н. Махна.
7. Суть оновленого соціологічного обґрунтування природи й функцій права і держави Р. Ієринга.
8. «Легітимний порядок» у працях М. Вебера.
9. Теорія солідаризму і держави Л. Дюгі.
10. Соціальний і неокласичний лібералізм про державу.
11. Теорія еліт.
12. Концепції плюралістичної представницької демократії.
13. Доктрина соціальної держави.
14. Соціальний лібералізм: переваги і проблеми.
15. Теоретична база солідаризму.
16. Класова структура суспільства у працях Е. Дюркгейма.
17. Етимологія та історичне застосування.
18. Форми та принципи лібералізму.
19. Лібералізм проти тоталітаризму.
20. Становлення та розвиток лібералізму в Україні.
21. Особиста свобода і державне регулювання.
22. Особиста свобода і суспільство.
23. Суть конституціоналізму як ознаки та індикатора сучасного лібералізму.
24. Спільне й особливе між соціальним лібералізмом і неолібералізмом.
25. Основні концепції демократії.

26. Типологія демократичних систем.
27. Авторитаризм і демократія.
28. Витоки демократії в світі та в Україні.
29. Християнство і демократія.
30. Основні концепції демократії.
31. Поняття «демократія» та її найдавніші прояви.
32. Форми демократії і суспільно-політична практика країн світу.
33. Суть та покликання основних інститутів ліберальної демократії.
34. Форми консерватизму.
35. Консервативні рухи у світі.
36. Історія та сучасність націоналістичного руху.
37. Ліберальний консерватизм.
38. Культурний консерватизм.
39. Релігійний консерватизм.
40. Націоналізм у період на початку ХХ ст. та на етапі розпаду імперій.
41. Націоналізм у повоєнні роки та у період краху колоніальної системи.
42. Поняття «консерватизм», його роль у збереженні традицій та спадкоємності у соціальному та культурному житті європейських народів.
43. Націоналізм панівної нації і пригнобленої нації.
44. Роль ООН у врегулюванні міжнародних конфліктів.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Погляди на право і перспективи відродження Української держави М. Костомарова.
2. Погляди на право і перспективи відродження Української держави Т. Шевченка.
3. Погляди на право і перспективи відродження Української держави Г. Андрузького.
4. Погляди на право і перспективи відродження Української держави М. Драгоманова.
5. Проекти і програми С. Подолинського.
6. Проекти і програми Л. Українки.
7. Проекти і програми І. Франка.
8. Державно-правові концепції громадських об'єднань і рухів в Україні кінця ХІХ ст.
9. Погляди на право і перспективи відродження Української суверенної держави кирило-мефодіївців.
10. Проекти та програми українських мислителів кінця ХІХ – початку ХХ ст.
11. Сутність політико-державної доктрини М. Грушевського.
12. Сутність самостійницьких та монархічних поглядів В. Липинського.
13. Сутність поглядів В. Винниченка на державну організацію і відродження української нації.
14. Розробка теорії права і правової держави на рубежі ХІХ-ХХ ст.
15. Юридичний позитивізм.
16. Соціологічні концепції права.
17. Концепції «відродженого природного права».
18. Психологічна теорія права.
19. Розробка теорії правової держави.
20. Сутність політико-правової доктрини Б. Кістяківського.
21. Сутність інтегрального праворозуміння.
22. Сутність теорії «психоаналізу» З. Фрейда.
23. Консервативні моделі української державності.
24. Націократичні моделі державності.
25. Національно-демократична модель української державності.
26. Соціал-демократична концепція державності.
27. Розвиток державно-правових поглядів політичними партіями початку ХХ ст.
28. Державно-правові доктрини федералізму.
29. Сутність плюралізму державно-правових теорій початку ХХ ст.
30. Сутність поглядів на державу і право П. Скоропадського.
31. Сутність державницької концепції С. Дністрянського.
32. Ленінське вчення про державу і право та його послідовників.

33. Радянська правова теорія: становлення й основні риси.
34. Погляди на державу і право керівників УРСР післявоєнної доби (1945-1991 рр.).
35. Трагедія української духовної еліти в умовах сталінського тоталітарного режиму та епоху брежнєвсько-сусловського неосталінізму.
36. Діяльність шістдесятників та їх переслідування радянським тоталітарним режимом.
37. Василь Стус – нескорений борець за Незалежну Україну.
38. Сутність вчення марксизму-ленінізму.
39. Ідеальна робітничо-селянська держава в уявленнях Сталіна.
40. Державно-правові підстави здобуття Україною незалежності.
41. Правління Президента України Л.М. Кравчука, його погляди на право і державу та перспективи розвитку України.
42. Правління Президента України Л.Д. Кучми, його погляди на право і державу та перспективи розвитку України.
43. Ядерне роззброєння України 1993-96 рр. – зважений чи легковажний крок політичного керівництва України.
44. Філософія економічного зростання України та її поступового духовного піднесення.
45. Роль та значення феномену «плюралістичної демократії» у поваленні тоталітарного режиму в СРСР.
46. Сутність праці Л.Д. Кучми про взаємини України та росії: «Україна – не росія».
47. Сильні та слабкі сторони національних політико-правових концепцій у 90-х роках ХХ ст.
48. Сутність праці Л.М. Кравчука «Держава і влада».
49. Помаранчева революція 2004-го року. Президентство В. Ющенко.
50. Президент Янукович - зрадник українського народу.
51. Подвижницька діяльність на посту Президента України П.О. Порошенка та його команди у 2014-2019 рр.; його погляди на майбутнє України.
52. Погляди на державно-правовий розвиток Президента України В. Зеленського.
53. Правління прокремлівського Януковича та Лютнева Революція гідності українського народу 2014 р.
54. Гібридна війна росії проти України.
55. Вплив широкомасштабної війни росії проти України на трансформацію політико-правових поглядів щодо шляхів пост-воєнного відновлення України.
56. Наслідки здобуття Українською православною церквою автокефалії.
57. Сильні та слабкі сторони національних політико-правових концепцій у першій чверті ХХІ ст.
58. Сутність праці В.А. Ющенко «Недержавні таємниці. Нотатки на берегах пам'яті».
59. Ліберальні вчення про право і державу.
60. Анархізм про державу і право.
61. Аристократична концепція держави і права.
62. Погляди на право і державу П. Кропоткіна.
63. Політико-правові ідеї П. Прудона.
64. Політичні пріоритети Н. Махна.
65. Суть оновленого соціологічного обґрунтування природи й функцій права і держави Р. Ієринга.
66. «Легітимний порядок» у працях М. Вебера.
67. Теорія солідаризму і держави Л. Дюгі.
68. Соціальний і неокласичний лібералізм про державу.
69. Теорія еліт.
70. Концепції плюралістичної представницької демократії.
71. Доктрина соціальної держави.
72. Соціальний лібералізм: переваги і проблеми.
73. Теоретична база солідаризму.
74. Класова структура суспільства у працях Е. Дюркгейма.
75. Етимологія та історичне застосування.
76. Форми та принципи лібералізму.
77. Лібералізм проти тоталітаризму.
78. Становлення та розвиток лібералізму в Україні.
79. Особиста свобода і державне регулювання.

80. Особиста свобода і суспільство.
81. Суть конституціоналізму як ознаки та індикатора сучасного лібералізму.
82. Спільне й особливе між соціальним лібералізмом і неолібералізмом.
83. Основні концепції демократії.
84. Типологія демократичних систем.
85. Авторитаризм і демократія.
86. Витоки демократії в світі та в Україні.
87. Християнство і демократія.
88. Основні концепції демократії.
89. Поняття «демократія» та її найдавніші прояви.
90. Форми демократії і суспільно-політична практика країн світу.
91. Суть та покликання основних інститутів ліберальної демократії.
92. Форми консерватизму.
93. Консервативні рухи у світі.
94. Історія та сучасність націоналістичного руху.
95. Ліберальний консерватизм.
96. Культурний консерватизм.
97. Релігійний консерватизм.
98. Націоналізм у період на початку ХХ ст. та на етапі розпаду імперій.
99. Націоналізм у повоєнні роки та у період краху колоніальної системи.
100. Поняття «консерватизм», його роль у збереженні традицій та спадкоємності у соціальному та культурному житті європейських народів.
101. Націоналізм панівної нації і пригнобленої нації.
102. Роль ООН у врегулюванні міжнародних конфліктів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

7.1. Основна:

1. Венекдітков Ю., Чурпіта В., Колодій А. Історія вчень про державу і право: навч посібник. Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2020. 408 с.
2. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. Київ : Правова єдність, 2021. 310 с.
3. Марчук В. П. Історія політичних і правових вчень: навч. посіб. Київ : Вид. дім «Персонал», 2021. 478 с.
4. Яремчук В. Д. Історія політичних і правових вчень: схеми, дефініції, джерела та персоналії : навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 380 с.
5. Журавльов Д. В., Коротюк О. В. Історія політичних і правових вчень: від стародавніх часів до XVII століття. Київ : ОВК, 2021. 238 с.

7.2. Допоміжна:

1. Кудін С. В, Шевченко А. Є., Настюк А. А. Становлення та розвиток князівської влади в Київській Русі в IX – на початку XII ст. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2021. 468 с.
2. Зозуля Є. В., Туренко О. С., Іванов І. В. Історія вчень про державу і право : навч. посіб. Херсон: «Олді-Плюс», 2020. 308 с.
3. Кудін С. В. Особливості історично-порівняльного пізнання правових явищ в УСРР - УРСР у 20-х - 30-х роках. Сучасні концепції права і держави : механізм реалізації. Монографія [А. Є. Шевченко, С. В. Кудін та ін.]. Вінниця: ТОВ «Твори», 2020. С. 39 – 55.
4. Лашенко Р. М. Лекції по історії українського права. Київ : Центр навчальної літератури, 2021. 252 с.
5. Шевченко А. Є., Кудін С. В., Корінний М. М. Глосарій юридичних понять і термінів з «Історії держави і права України», «Історії держави і права зарубіжних країн», «Історії вчень про державу і право»: навчально-методичний посібник у 2-х ч. Частина 1. Вінниця : ТВОРИ, 2020. 552 с.
6. Шевченко А. Є., Кудін С. В., Корінний М. М. Глосарій юридичних понять і термінів з «Історії держави і права України», «Історії держави і права зарубіжних країн», «Історії вчень про державу і право»: навчально-методичний посібник у 2-х ч. Ч. 2: М-Я. Вінниця : ТВОРИ, 2021. 421 с.
7. Шевченко А. Є., Бадахов Ю. Н. Організаційно-правові засади діяльності органів державної безпеки УРСР у період Другої світової війни. Монографія. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2020. 304 с.
8. Кормич А. І., Краснопольська Т. М. Історія політичних вчень : навчально-методичний посібник. Одеса : Одеська юридична академія, 2022. 126 с.
9. Кирилюк Ф. М., Батрименко О. В., Мельник В. М. Історія зарубіжних правових вчень. Харків : ЦУЛ, 2022. 208 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТ

1. Сайт Бібліотеки Державного податкового університету URL: <https://www.dpu.edu.ua/uk/nauka/biblioteka>
2. Сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Центральний юридичний портал України. URL: <http://studrada.com.ua/libonline>
4. Сайт Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.org.ua/>

МІЖНАРОДНІ ВИДАННЯ:

1. Ukrainian Legal Doctrine: in 5 vols. Ed. by V.Ia. Tatsyi, eng. edition ed. and transl. by W.E. Butler. Vol. 1: Fundamental Theoretical and Historical Jurisprudence. London : Wildy, Simmonds and Hill Publishing, 2022. 343 p.
2. Virginia Evans, Jenny Dooley, David J. Smith. Law. EU : Express Publishing, 2021. 117 p.
3. Catherine Mason. The Lawyer's English Language Coursebook. London: Global Legal English, 2020. 256 p.